

Gabriela JELITTO-PIECHULIK

Uniwersytet Opolski (Opole)

Recepcja twórczości Ricardy Huch w Polsce

Streszczenie: Niniejszy artykuł przedstawia stan badań nad recepcją twórczości niemieckiej pisarki Ricardy Huch w Polsce. Recepcję jej twórczości w naszym kraju można rozpatrywać, analizując artykuły opublikowane w dziełach zwartych, biogramy zamieszczone w leksykonach i encyklopediach, przedstawienia dokonań literackich Huch w studiach dotyczących historii niemieckiej literatury, tłumaczenia jej wierszy, tłumaczenie powieści *Erinnerungen von Ludolf Ursleu, dem Jüngeren* [*Wspomnienia Ludolfa Ursleu Juniora*], przyznanie Nagrody im. Ricardy Huch Miasta Darmstadt polskiej pisarce Hannie Krall, a także projekt studentów opolskiej germanistyki propagujący twórczość R. Huch. O ile twórczość Ricardy Huch została odnotowana przez polskich badaczy literatury niemieckiej, o czym świadczą opracowania poświęcone jej spuściźnie literackiej, o tyle brak jest w dalszym ciągu rzetelnego opracowania naukowego zarówno na niemieckim, jak i polskim rynku wydawniczym, które ujęłoby całościowo bardzo zróżnicowaną twórczość Huch i osadziło ją w kontekście estetyczno-literackim, historycznym, społecznym i politycznym.

Słowa kluczowe: Ricarda Huch, Ludolf Ursleu, powieść, recepcja literatury niemieckiej.

W laudacji z okazji 60. rocznicy urodzin Ricardy Huch w 1924 roku Tomasz Mann określił ją mianem „pierwszej kobiety Niemiec [...] prawdopodobnie [...] Europy, znamienitej pisarki”¹. Ricarda Huch żyła w latach 1864–1947, była pierwszą uznaną zawodową pisarką na obszarze niemieckojęzycznym, należa-

¹ Th. Mann, *Zum sechzigsten Geburtstag Ricarda Huchs 1924*, [w:] idem, *Über deutsche Literatur. Ausgewählte Essays, Reden und Briefe*, Philipp Reclam jun., Leipzig 1975, s. 298. Również Anna Seghers poświęciła Ricardzie Huch z okazji 60. urodzin krótki szkic, w którym podkreśliła, że Huch „wyznaczyła w niemieckiej literaturze wartości, które przez młodszą generację nie są łatwe do naśladowania” (A. Seghers, *Ricarda Huch*, [w:] *Begegnungen und Würdigungen. Literarische Porträts von Carl Spitteler bis Klaus Mann*, red. P. Goldamer, Rostock-Hinstorff, Rostock 1984, s. 114). Chodzi tutaj głównie o zasady humanitaryzmu.

ła do wybitnych intelektualistów Republiki Weimarskiej, określano ją mianem „grande dame” literatury niemieckiej. Jako jedna z pierwszych kobiet została przyjęta do Pruskiej Akademii Nauk – do Sekcji Literatury². Huch dwa razy wymieniana była jako kandydatka do Literackiej Nagrody Nobla (1928/1929 i 1936). Otrzymała liczne wyróżnienia i nagrody, m.in. Nagrodę im. Goethego Miasta Frankfurtu nad Menem (1931)³. W roku 1946 otrzymała tytuł profesora honorowego Uniwersytetu im. Fryderyka Schillera w Jenie.

Obecnie Ricarda Huch należy do wielkich zapomnianych pisarzy i myślicieli niemieckich drugiej połowy XIX i pierwszych dziesięcioleci XX wieku. Jej biografia oraz opracowania dotyczące interpretacji dzieł w leksykonach literatury niemieckojęzycznej⁴ pojawiają się sporadycznie. Niemiecka opinia publiczna przypomina sobie jej nazwisko z okazji przyznawanej co trzy lata Nagrody Miasta Darmstadt noszącej jej miano, którą są honorowani pisarze i osobistości angażujące się na rzecz utrzymania pokoju i sprawiedliwości społecznej. W roku 2014, w którym obchodzono 200. rocznicę urodzin pisarki, można było zaobserwować wzrost zainteresowania życiem i twórczością Ricardy Huch. Została założona również strona internetowa pod nazwą Ricarda Huch Portal, informująca o najważniejszych wydarzeniach związanych z recepcją dzieł pisarki⁵. W roku jubileuszowym odbyły się w Niemczech także liczne odczyty, konferencje i wystawy poświęcone życiu oraz twórczości Huch, prezentacje pieśni ze słowami wierszy pisarki, teatrzyki szkolne nawiązujące do biografii Ricardy – łącznie 37 wydarzeń kulturalno-naukowych⁶. Pokłosem wydarzeń roku 2014 i przygotowań poprzedzających tę rocznicę są dwie publikacje: *Denk- und Schreibweisen einer Intellektuellen im 20. Jahrhundert. Über Ricarda Huch* [Sposoby myślenia i pi-

² W roku 1926 Ricarda Huch została przyjęta wraz z Hermannem Hessem, Georgem Kaiserem, Heinrichem Mannem, Thomasem Mannem, Arthurem Schnitzlerem, Franzem Werfelem, Gerhardem Hauptmannem i Alfredem Döblinem do Akademii Niemieckiej do Sekcji Poezji. Zob. *Ricarda Huch 1864–1947. Eine Ausstellung des Deutschen Literaturarchivs im Schiller-Nationalmuseum Marbach am Neckar. 7. Mai–31. Oktober 1994*, red. J. Bend, K. Schmidgall, Deutsche Schillergesellschaft, 1984 Stuttgart, s. 312–313.

³ Ricarda Huch była pierwszą kobietą, która otrzymała Nagrodę im. Goethego. Zob. W. Emrich, *Ricarda Huch*, [w:] idem, *Die Träger des Goethepreises der Stadt Frankfurt am Main von 1927 bis 1967*, A. Osterrieth, Frankfurt am Main 1963, s. 79–97.

⁴ D. Krusche, *Huch Ricarda*, [w:] *Killy Literaturlexikon*, red. W. Kühlmann, Bd. 5, Aufl. 2, De Gruyter, Berlin – New York 2009, s. 617–620; I. Stephan, *Huch Ricarda*, [w:] *Metzler Autoren Lexikon*, red. B. Lutz, B. Jeßling, Aufl. 3, J.B. Metzler, Stuttgart – Weimar 2004, s. 350–351.

⁵ *Ricarda Huch Portal*, źródło: <http://www.ricarda-huch.com/> [stan z 7.09.2015].

⁶ Wydarzenia lat 2013–2014 związane z propagowaniem twórczości Huch obejmowały również odczyty, konferencje i sympozja naukowe, artykuły prasowe oraz inne przedsięwzięcia kulturalne, propagujące twórczość pisarki, jak np. spacer literackie. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie <http://www.ricarda-huch.com/archiv/> [stan z 8.09.2015].

sania intelektualistki w XX wieku. Rzecz o Ricardzie Huch], redakcja Gesa Dagne i Barbara Hahn, Göttingen 2012, oraz Katrin Lemke: *Ricarda Huch. Die Summe des Ganzen. Leben und Werk* [Ricarda Huch. Podsumowanie całości. Życie i twórczość], Weimar 2014. Wysiłki literaturoznawców niemieckojęzycznych, by ponownie zainteresować niemiecką opinią publiczną twórczością Ricardy Huch, nie odniosły jednak większego sukcesu. Ten stan rzeczy próbował już wcześniej, bo w 1985 roku, wyjaśnić Marcel Reich-Ranicki, pisząc, że Huch stała się niezrozumiała dla potencjalnego nowoczesnego czytelnika niemieckiego, który nie chce albo intelektualnie nie jest w stanie odkryć przestrzeni intelektualnej pisarki⁷.

W tym kontekście rodzi się pytanie: Czy czytelnikowi polskojęzycznemu i polskiemu badaczowi literatury niemieckiej nazwisko Ricardy Huch jest znane? Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na to pytanie. Przedstawia on stan badań nad recepcją twórczości tej niemieckiej pisarki w Polsce. Bezspornym pozostaje fakt, że życie i twórczość Huch interesowały polskich germanistów, krytyków literackich i tłumaczy. Recepcję jej twórczości w naszym kraju można zatem rozpatrywać, analizując artykuły opublikowane w dziełach zwartych, biogramy zamieszczone w leksykonach i encyklopediach, przedstawienia dokonanych literackich Huch w studiach dotyczących historii niemieckiej literatury, tłumaczenia jej wierszy, tłumaczenie powieści *Erinnerungen von Ludolf Ursleu, dem Jüngeren* – *Wspomnienia Ludolfa Ursleu Juniora*, przyznanie Nagrody im. Ricardy Huch Miasta Darmstadt polskiej pisarce Hannie Krall, a także projekt studentów opolskiej germanistyki propagujący twórczość Ricardy Huch.

Artykuły naukowe w opracowaniach zwartych

Jednym z pierwszych opracowań naukowych twórczości Huch w Polsce jest artykuł Adelajdy Gac-Holony: *Stand und Aufgaben der Ricarda-Huch-Forschung* [Stan i zadania badań nad twórczością Ricardy Huch] opublikowany w „Kwartalniku Neofilologicznym” 1966, nr 2. Artykuł ten nawiązuje do 100. rocznicy urodzin pisarki. Autorka artykułu wysuwa polemizujące stwierdzenie, że z tej okazji można by oczekiwać większego zainteresowania badaczy literatury niemieckiej twórczością Huch, jednak „nauka germanistyczna przemilcza 100. urodziny Ricardy Huch”⁸. Adelajda Gac-Holona

⁷ M. Reich-Ranicki, *Ricarda Huch, der weiße Elefant*, [w:] *Ricarda Huch. Studien zu ihrem Leben und Werk. Aus Anlaß des 120. Geburtstages (1864–1984)*, red. H.-W. Peter, PP-Verlag, Braunschweig 1985, s. 1–10.

⁸ A. Gac-Holona, *Stand und Aufgaben der Ricarda-Huch-Forschung*, „Kwartalnik Neofilologiczny” 1966, nr 2, s. 191.

opiera się w szczególności na badaniach literaturoznawców z byłej NRD, którzy bardzo wysoko cenili kunszt pisarski Huch, podejmując próby zobrazowania wieloaspektowości jej dzieł. Gac-Holona przytacza tutaj rozprawę Heleny Baumgarten, osobiście zaprzyjaźnionej z pisarką, pt. *Ricarda Huch. Von ihrem Leben und Schaffen* [*Ricarda Huch. O życiu i twórczości*], Weimar 1964. Cytuje tę publikację, ale jej nie omawia⁹, a wysuwa propozycje programu badawczego zajmującego się dziełem pisarki, który polegałby na przeanalizowaniu zależności między formami dzieła Huch a ich treścią w kontekście przemian zachodzących w niemieckim mieszczaństwie na przełomie wieków¹⁰. Gac-Holona przedstawia następnie stan badań nad twórczością Huch do 1964 roku. Nie jest to wszakże zestawienie obejmujące wszystkie publikacje dotyczące tej pisarki. Pierwszą wymienioną rozprawą jest książka Edgarda Alfreda Regenera – *Ricarda Huch. Eine Studie* [*Ricarda Huch. Studium*], Leipzig 1904. Dla Gac-Holony na uwagę zasługuje również wydana w roku 1936 w Stuttgarcie (ponowne wydanie Stuttgart 1950) biografia Huch, będąca dziełem jej wieloletniej przyjaciółki Else Hoppe. Książka ta przybliżyła nie tylko życie pisarki, ale też poszczególne etapy jej twórczości. Gac-Holona krytykuje tę rozprawę, zarzucając autorce brak konsekwencji w ocenie twórczości Huch, która dla Hoppe raz jest harmonijnym dążeniem ku jedności, a innym razem jest pełnym sprzecznosci przedstawieniem dysharmonii twórczych¹¹.

Adelajda Gac-Holona dzieli recepcję dzieł Huch na dwa okresy: pierwszy to publikacje do roku 1947 (roku śmierci pisarki) oraz publikacje ukazujące się po tej dacie. W drugim okresie Gac-Holona nie określa miejsca (kraju) powstania opracowań dotyczących twórczości Huch. W rozprawie jest widoczna również opcja prowschodnia, Gac-Holona podkreśla bowiem, że prace zachodnich autorów mają wyłącznie charakter idealizujący Huch i obrazujący jej twórczość w sposób jednostronny¹².

Według Gac-Holony jednym z najwartościowszych opracowań naukowych dzieł Huch z pierwszego okresu jest rozprawa Oskara Walzla *Ricarda Huch. Ein Wort über die Kunst des Erzählens* [*Ricarda Huch. Słowo dotyczące sztuki opowiadania*], Leipzig 1916¹³. Badacz ten, jako jeden z pierwszych, nie traktuje dzieła Huch sumarycznie, jak czyni to np. Elfriede Gottlieb w rozprawie *Ricarda Huch. Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Epik*

⁹ Helene Baumgarten za cel rozprawy o Huch postawiła sobie przedstawienie „bliskich powiązań między różnorodnym, a mimo to jednolitym dziełem [Huch] z jej życiem osobistym”. Eadem, *Ricarda Huch. Von ihrem Leben und Schaffen*, Böhlau-Verlag, Weimar 1964, s. 7.

¹⁰ A. Gac-Holona, op. cit., s. 198.

¹¹ Ibidem, s. 198.

¹² Ibidem, s. 192.

¹³ O. Walzel, *Ricarda Huch. Ein Wort über die Kunst des Erzählens*, Insel-Verlag, Leipzig 1916, s. 9.

[Ricarda Huch. *Przyczynek do historii epiki niemieckiej*], Leipzig 1914, ale dzieło twórczość Huch na teksty literackie i rozprawy o charakterze naukowym.

Recenzentka Gac-Holona wymienia jeszcze dwie istotne rozprawy o Huch, które ukazały się przed wybuchem II wojny światowej: Eva Gillischewski, *Das Schicksalsproblem bei Ricarda Huch im Zusammenhang mit ihrer Weltanschauung* [Problem przeznaczenia w dziele Ricardy Huch w nawiązaniu do jej światopoglądu], Leipzig 1925, oraz Paula Mutzner, *Ricarda Huch und die Schweiz* [Ricarda Huch a Szwajcaria], rozprawa doktorska Bern 1935.

Większe zainteresowanie wzbudziło życie i twórczość pisarki po jej śmierci w 1947 roku¹⁴. Gac-Holona przywołuje m.in. następujące publikacje: Reinhard Buchwald *Bekennende Dichtung. Zwei Dichterbildnisse. Ricarda Huch und Hermann Hesse* [Poezja wyznania. Dwa obrazy poetów. Ricarda Huch i Hermann Hesse], Zürich 1947, Marie Baum *Leuchtene Spur* [Świecący ślad], Tübingen 1950, Max Bleibintreu *Ricarda Huchs Kulturidee* [Idea kultury Ricardy Huch], Erlangen 1950, Ebehard Nitschke *Bürgertum und Zeitkritik bei Ricarda Huch* [Mieszczanństwo i krytyka współczesności w dziele Ricardy Huch], Bonn 1953, Else Hoppe *Ricarda Huch. Weg. Persönlichkeit. Werk* [Ricarda Huch. Droga. Osobowość. Dzieło], wydanie drugie 1950, Karl Hensel *Die Menschengestaltung im frühen Roman der Ricarda Huch* [Ukształtowanie człowieka we wczesnej powieści Ricardy Huch], Bonn 1957, Helene Baumgarten *Ricarda Huch. Von ihrem Leben und Schaffen* [Ricarda Huch. Z jej życia i twórczości], Weimar 1964. Gac-Holona podkreśla jednak, że żadna z wymienionych rozpraw nie uwzględniła w sposób całościowy dorobku i „kosmosu myślowego” pisarki. Dla Gac-Holony „niemieckość” pisarki „była zakorzeniona w tradycji myślowej niemieckiego mieszczaństwa i w czasie, kiedy [Huch, G.J.-P.] tworzyła swój światopogląd i historię kultury, była o tym przekonana, aby twórczo korzystać z tych tradycji”¹⁵.

Oprócz opracowania Gac-Holony na uwagę zasługuje również artykuł Ludmiły Sługockiej *Der Verfall des deutschen Bürgertums in den Romanen Erinnerungen von Ludolf Ursleu dem Jüngeren von R. Huch und Buddensbrooks von Th. Mann* [Upadek mieszczaństwa niemieckiego w powieści Wspomnienia Ludolfa Ursleu Juniora R. Huch i w powieści Buddenbrokowie Tomasza Manna, G.J.-P.] zamieszczony w „*Studia Germanica Posnaniensia*” 1971. Autorka doszukuje się podobieństw w tych dwóch debiutanckich dziełach Huch i Manna, wychodząc z założenia, że obydwie nawiązują do tradycji powieści autobiograficznej i ukazują ówczesne przemiany ekono-

¹⁴ Pomija się jednak fakt, że 81-letnia pisarka uciekła z sowieckiej strefy wpływów, gdyż jej wolność słowa została znacząco ograniczona.

¹⁵ A. Gac-Holona, op. cit., s. 199.

miczne oraz intelektualny rozwój Europy. W powieściach tych widoczny jest swoisty „Kulturgemälde” [obraz kultury] mieszczaństwa europejskiego na przełomie wieków.

Wśród publikacji poświęconych Huch, które ukazały się po roku 2000 na polskim rynku wydawniczym, należy wymienić opracowania Berndy Balzera, Grażyny Krupińskiej i Gabrieli Jelitto-Piechulik. Niemiecki badacz Bernd Balzer w rozprawie *Ricarda Huch und der nationale Diskurs im Deutschland der Nachkriegsjahre* [*Ricarda Huch i dyskurs narodowy w powojennych Niemczech*, G.J.-P.], która ukazała się w „Acta Universitatis Wratislaviensis. Germanica Wratislaviensia” 2000, nr 118, podejmuje tematykę postawy Huch wobec narodowej tragedii Niemiec i podkreśla jednocześnie stanowisko pisarki, która opowiada się za zdrowym patriotyzmem, zakorzenionym w historii oraz tradycji humanistycznej Niemiec¹⁶.

Grażyna Krupińska w artykule *Die religiöse Erotik in den „Neuen Gedichten” von Ricarda Huch*¹⁷ [*Religijna erotyka w „Nowych wierszach” Ricardy Huch*, G.J.-P.] wysuwa tezę, że Huch nie jest typową przedstawicielką neoromantyzmu, jak mówi o tym literaturoznawstwo niemieckie. Huch o wiele bardziej wskrzesza wczesny romantyzm, który w jej ujęciu zawiera również elementy modernizmu¹⁸. Innym, wcześniejszym artykułem Krupińskiej jest *„Ich glaube, es ist mein wesentliches Unglück, daß ich kein Mann bin”: Ricarda Huch – künstlerische Identität einer Schriftstellerin des Fin de siècle* [„Sądzę, że moim zasadniczym nieszczęściem jest fakt, że nie jestem mężczyzną”: Ricarda Huch – tożsamość artystyczna pisarki Fin de siècle, G.J.-P.]¹⁹, w którym badaczka zastanawia się nad pojęciem androgeniczności w ujęciu Huch, w kontekście dyskusji na temat emancypacji kobiet na początku XX wieku. Krupińska podejmuje również dyskurs odnośnie do *Recepcji twórczości Josepha von Eichendorffa w studium o romantyzmie Ricardy Huch*²⁰. Huch

¹⁶ B. Balzer, *Ricarda Huch und der nationale Diskurs im Deutschland der Nachkriegsjahre*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Germanica Wratislaviensia” 2000, nr 118, s. 69–77.

¹⁷ G. Krupińska, *Die religiöse Erotik in den «Neuen Gedichten» von Ricarda Huch*, [w:] *Erinnernte Zeit. Festschrift für Lothar Pikulik zum 70. Geburtstag*, red. Z. Mielczarek, G. Kowal, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, Częstochowa 2006, s. 171–179.

¹⁸ Ibidem, s. 171.

¹⁹ G. Sobik-Krupińska, *„Ich glaube, es ist mein wesentliches Unglück, daß ich kein Mann bin”: Ricarda Huch – künstlerische Identität einer Schriftstellerin des Fin de siècle*, [w:] *Einheit versus Vielheit. Zum Problem der Identität in der deutschsprachigen Literatur*, red. G.B. Szewczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002, s. 46–59.

²⁰ G. Krupińska, *Recepcja twórczości Josepha von Eichendorffa w studium o romantyzmie Ricardy Huch*, [w:] *Joseph von Eichendorff. Poeta niemieckiego romantyzmu z perspektywy Niemców i Polaków*, red. G.B. Szewczyk, R. Dampc-Jarosz, Uniwersytet Śląski, Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2009, s. 191–201; eadem, *Eichendorffs Rezeption in der Romantik-Studie von Ricarda Huch*, [w:] *Eichen-*

określa Eichendorffa jako „ostatniego rycerza romantyzmu”, gdyż w jego poezji zachwiana została równowaga między rozumem a nieświadomością, czego konsekwencją jest tęsknota za bezpowrotnie utraconym światem dzieciństwa i młodości. Artykuły opublikowane przez Grażynę Krupińską są rezultatem badań nad twórczością Huch w ramach rozprawy doktorskiej pt. *Weiblichkeitsbilder im Prosawerk Ricarda Huchs* [*Obrazy kobiecości w prozie Ricardy Huch*], która powstała pod kierownictwem naukowym prof. dr. hab. Grażyny Barbary Szewczyk w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w roku 2001. Huch jawi się tutaj jako pisarka kształtująca literacki modernizm na przełomie XIX i XX wieku oraz dystansująca się od walki o równouprawnienie kobiet, mimo iż sama wiodła, jak na ówczesne czasy, bardzo niekonwencjonalny sposób życia. Odzwierciedleniem epoki są postacie wykreowane przez Huch w jej pierwszych powieściach, które ukazują ideał kobiecości w zakresie nurtu „neue Weiblichkeit” [nowa kobiecość].

Gabriela Jelitto-Piechulik w artykule *Ricarda Huch – die kaum noch gelesene „erste Frau Deutschlands” in der germanistischen Forschung. Versuch einer Bilanz* [*Ricarda Huch – prawie w ogóle nieczytana „pierwsza kobieta Niemiec” w badaniach germanistycznych*, G.J.-P.]²¹ przedstawia recepcję pisarki, konkludując, że do tej pory brak jest całościowego ujęcia dzieł R. Huch w kontekście „idei człowieka” jako głównego przesłania jej rozpraw historyczno-intelektualnych. Z kolei w artykule *„Frühling in der Schweiz” – deutsche Exilerfahrungen in geschichtlichen Kontexten* [„Wiosna w Szwajcarii” – niemieckie doświadczenia na wygnaniu w kontekstach historycznych, G.J.-P.]²² G. Jelitto-Piechulik nawiązuje do wyidealizowanego obrazu Szwajcarii wykreowanego przez Huch w kontekście dążeń do osobistej i politycznej wolności, czemu służy metafora *wiosny*, która przyjmuje tutaj elementy biograficzne, a także realno-polityczne.

Wymienione powyżej publikacje obrazują nowe spojrzenie na twórczość Ricardy Huch, świadcząc o wzroście zainteresowania jej literacką spuścizną. Nie można jednak mówić o renesansie recepcji dzieł Huch wśród polskich

---

dorff heute lesen, red. G.B. Szewczyk, R. Dampc-Jarosz, Aisthetis-Verlag, Bielefeld 2009, s. 229–240.

²¹ G. Jelitto-Piechulik, *Ricarda Huch – die kaum noch gelesene „erste Frau Deutschlands” in der germanistischen Forschung. Versuch einer Bilanz*, „Germanistische Werkstatt” 5, red. G. Jelitto-Piechulik, F. Księżyk, Opole 2013, s. 201–216.

²² Eadem, *„Frühling in der Schweiz” – deutsche Exilerfahrungen in geschichtlichen Kontexten*, [w:] *Grenzüberquerungen und Migrationsbewegungen. Fremdheits- und Integrationserfahrungen in der österreichischen, deutschen, schweizerischen und polnischen Literatur und Lebenswelt*, red. G. Jelitto-Piechulik, M. Wójcik-Bednarz, M. Jokiel, LIT-Verlag, Wien 2015, s. 161–178.

czytelników. Wymienione opracowania literaturoznawców są bowiem jedynie niewielkim przyczynkiem do wciąż brakujących rzetelnych studiów nad twórczością pisarki.

Biogramy w leksykonach i encyklopediach

W niewielkim biogramie Ricardy Huch zamieszczonym w *Małym słowniku pisarzy świata*, pod redakcją Kazimierza Hanulaka i Henryka Olszewskiego, wydanie 2, Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Warszawa 1972, główny nacisk położony jest na przedstawienie postawy pisarki wobec narodowego socjalizmu oraz jej wystąpienie z Pruskiej Akademii Literatury. Swoją postawą zaprotestowała przeciwko „brunatnemu zniesławieniu myślących inaczej”²³. Autorzy tegoż biogramu wspomnieli jeszcze o dwóch powieściach Huch: *Erinnerungen von Ludolf Ursleu dem Jüngeren* [Wspomnienia Ludolfa Ursleua Juniora], Berlin 1893, i *Aus der Triumphgasse* [Z uliczki triumfu], Leipzig 1902, oraz o jej pracach historycznych: *Die Vetreidigung Roms* [Obrona Rzymu], Leipzig 1906, *Der Kampf um Rom* [Walka o Rzym], Leipzig 1907, i *Der grosse Krieg in Deutschland* [Wielka wojna w Niemczech], Leipzig 1910–1914.

Biogram opublikowany w leksykonie *Pisarze świata: Słownik encyklopedyczny*, red. prow. Jolanta Skrunda, Anna Bieńkowska, Ryszard Burek i in. (Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Wrocław 1995) nie wnosi nic nowego, jest dokładną kopią powyżej przedstawionej noty biograficznej. W *Małym słowniku pisarzy niemieckich, austriackich i szwajcarskich* pod redakcją Jana Chodery i Mieczysława Urbanowicza (Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Warszawa 1973) wybrane dzieła Huch zostały opisane w nawiązaniu do życiorysu pisarki. Autor biogramu, Marian Szyrocki, podjął próbę usystematyzowania dzieł, przybliżając „kosmos intelektualny” pisarki. Jego zdaniem twórczość Huch wywodzi się z neoromantyzmu, a duży wpływ wywarli na nią Friedrich Nietzsche i Jacob Burckhardt. W biogramie tym nieco obszerniej zostało omówione pierwsze dzieło Huch *Erinnerungen von Ludolf Ursleu dem Jüngeren* (1893), jako „powieść pełna liryzmu i symboliki”, która „zrodziła się ze schyłkowych nastrojów epoki”²⁴. Szyrocki podkreśla, że podobna atmosfera panuje w drugiej powieści Huch *Aus der Triumphgasse* (1901), która przedstawia swoisty koloryt mieszczaństwa

²³ Huch Ricarda, [w:] *Mały słownik pisarzy świata*, red. K. Hanulak, H. Olszewski, wyd. 2, Wiedza Powszechna, Warszawa 1972, s. 226.

²⁴ M. Szyrocki, Huch Ricarda, [w:] *Mały słownik pisarzy niemieckich, austriackich i szwajcarskich*, red. J. Chodera i M. Urbanowicz, Wiedza Powszechna, Warszawa 1973, s. 176.

Triestu na przełomie stuleci. Środki wyrazu użyte przez Huch, zdaniem autora biogramu, nie wywodzą się z naturalizmu, lecz z zauroczenia ideałami romantyzmu. Pisarkę przedstawia również jako rzetelną badaczkę historii, czego wyrazem są jej rozprawy historyczne, do których należy monumentalne dzieło Huch *Der grosse Krieg in Deutschland* (1910–1914) opisujące wojnę trzydziestoletnią. Rozprawa ta jest „obrazem grozy i cierpienia, jakie przynosi narodowi wojna; napisana w przeddzień wybuchu I wojny światowej, antycypowała przyszłą tragedię narodów Europy”²⁵.

Obszerny biogram ukierunkowany na przedstawienie najważniejszych dzieł Huch w kontekście przemian w życiu literackim i społecznym napisany został przez Marka Zybure i opublikowany w leksykonie encyklopedycznym *Pisarze niemieckojęzyczni XX wieku* (Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Wrocław 1996). Drugim etapem, po przewyciężeniu zauroczenia romantyzmem, jest – zdaniem Zybury – odejście od subiektywizmu i zwrot ku naturalizmowi (np. *Aus der Triumphgasse*), relatywizacja „kunsztu literackiego na rzecz naukowo weryfikowalnej wierności w opisie danej epoki”²⁶, która zostaje zwieńczona linią naukowo-badawczą zaprezentowaną w studiach historycznych. Autor biogramu przytacza również pionierskie zaangażowanie Huch w badania nad niemieckim ruchem oporu. Pisarka ta, jako jedna z pierwszych intelektualistów niemieckich, już w roku 1946 wydała w Jenie apel-manifest, w którym doceniła oddanie i umiłowanie ojczyzny przez uczestników niemieckiego ruchu oporu, skierowała też do członków ich rodzin prośbę o dostarczenie jej materiałów biograficznych, planując napisanie rozprawy upamiętniającej tych „męczenników”²⁷.

Twórczość Ricardy Huch w studiach poświęconych historii literatury niemieckiej

Marian Szyrocki w publikacji *Dzieje literatury niemieckiej* zaklasyfikował twórczość Huch do nurtu naturalistycznego w literaturze niemieckiej i europejskiej, kiedy to:

²⁵ Ibidem, s. 177.

²⁶ M. Zybura, *Huch, Ricarda*, [w:] *Pisarze niemieckojęzyczni XX wieku*, red. idem, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Wrocław 1996, s. 144.

²⁷ Ibidem, s. 144. Huch nie dokończyła swoich badań. Drukami ukazały się tylko portrety niektórych członków niemieckiego ruchu oporu, jak np. rodzeństwa Scholl. W roku 1953 Günther Weisenborn zwieńczył dzieło i wydał rozprawę *Der lautlose Aufstand*, która bazuje na zebranych przez Ricardę Huch materiale. Drugie, powielone wydanie ukazało się już w rok później. W 2000 roku zostało wydane tłumaczenie tej rozprawy na język francuski, w wykonaniu Raymonda Pruniera: *Une Allemagne contre Hitler*, Félin, Paris.

młoda generacja pisarzy przeżywa okres „burzy i naporu”. [...] Pisarze dążą do odnowienia literatury niemieckiej i do nadania nowych treści życiu, ich socjalizm jest jednak nieskrystalizowany, często pomieszany z etycznym i religijnym mesjanizmem, a nierzadko również z przeróżnymi reakcyjnymi teoriami filozoficznymi. Bohaterem pozytywnym nowych utworów jest czwarty stan, ludzie wyzyskiwani i gnębieni²⁸.

Odpowiedzią Huch na nowe tendencje w literaturze jest, zdaniem Szyrockiego, jej zwrot ku ideałom romantyzmu, które znajdują odzwierciedlenie w jej dziełach i które przedstawia w kontekście oczekiwań jej czasów. Przykładem są wczesne powieści Huch. Szyrocki podkreśla, że pisarka, jako jedna z pierwszych kobiet, otrzymała tytuł doktora na wydziale filozoficznym²⁹. Opisuje on zainteresowania historyczne Huch, czego dowodem są powieści historyczne *Die Vetreidigung Roms* (1906), *Der Kampf um Rom* (1907) i *Der grosse Krieg in Deutschland* (1910–1914). Ostatnia powieść jest „pomnikiem grozy i cierpień, jakie przynosi wojna. Napisana w przeddzień wybuchu pierwszej wojny światowej, antycypowała obraz przyszłej tragedii narodów Europy”³⁰.

W publikacji *Historia literatury niemieckiej. Zarys*³¹, której autorem jest również Marian Szyrocki, pojawiają się dokładnie te same informacje dotyczące wybranych publikacji Huch, autor pominął jednak notkę odnośnie do jej promocji doktorskiej. W opracowaniu *Dzieje literatur europejskich* pod redakcją Władysława Floryana, w części pierwszej pt.: *Literatura niemieckiego obszaru językowego* Marian Szyrocki łączy twórczość Huch z wczesną twórczością braci Mannów i powołuje się na wpływ filozofii Nietzschego i rozprawy Jacoba Burckhardta z zakresu sztuki i kultury³².

Dla polskich badaczy literatury niemieckiej, oprócz przedstawienia Huch jako pisarki wywodzącej się z kręgu neoromantyzmu i twórczyni powieści historycznych, istotnym stało się również omówienie jej stanowiska wobec narodowego socjalizmu w Niemczech po 1933 roku. Próbę w tym zakresie podejmuje Karol Sauerland w opracowaniu *Na pastwę płomieni. Sytuacja literatury w pierwszych miesiącach istnienia III Rzeszy; dokumentacja wraz z komentarzem*³³. Sauerland przytacza korespondencję Huch z Maxem von Schillingsem, który zastąpił Thomasa Manna na stanowisku prezesa

²⁸ M. Szyrocki, *Dzieje literatury niemieckiej. Podręcznik*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1972, s. 75.

²⁹ Por. D. Krusche, *Wilder, böser, schöner*, „Die Zeit” 2014, nr 30, s. 17.

³⁰ M. Szyrocki, *Dzieje literatury niemieckiej...*, s. 88.

³¹ Idem, *Historia literatury niemieckiej. Zarys*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa – Kraków 1963, s. 269–270.

³² Ibidem, s. 141–142.

³³ K. Sauerland, *Na pastwę płomieni. Sytuacja literatury w pierwszych miesiącach istnienia III Rzeszy; dokumentacja wraz z komentarzem*, „Literatura na Świecie” 1973, nr 3, s. 23–63.

Wydziału Literatury w Pruskiej Akademii Sztuk. Ricarda Huch jako pierwsza kobieta została przyjęta do Pruskiej Akademii Sztuk w 1926 roku. Kiedy w roku 1933 naziści przystąpili do kolejnej akcji mającej oczyścić Akademię z niewygodnych członków, von Schillings wystosował również do Huch list z zapytaniem, czy jest gotowa „nadal wszystkie swoje siły oddawać w służbę Pruskiej Akademii Sztuk?”³⁴. Odpowiadając, Huch zakwestionowała kompetencje von Schillingsa do zadawania takich pytań i oświadczyła, że w dalszym ciągu będzie kierować się kryterium oceny dorobku artystycznego danej osoby³⁵. Von Schillings deklarację tę zinterpretował jako chęć Huch pozostania w Akademii. Huch jeszcze dwa razy zwracała się do von Schillingsa, oznajmiając jednoznacznie, że nie może pozostać w Akademii, gdyż:

Fakt, że Niemiec czuje po niemiecku, uważałabym za prawie oczywisty; ale co jest niemieckie i w jaki sposób powinno się stwierdzić niemieckość, na ten temat istnieje wiele zdań. Dla mnie nie jest niemieckością to, co obecny rząd zaleca jako narodowy sposób myślenia. Centralizację, presję, brutalne metody, zniesławianie ludzi, którzy myślą inaczej, samochwalstwo uważam za nie-niemieckie i niebezpieczne³⁶.

Ricarda Huch dobitnie dystansuje się od nowego kursu politycznego w Niemczech, a jednocześnie w dobie narodowego socjalizmu wysuwa tezę o nieniemieckości zarówno doktryny, jak i poczynań władz, która to teza oparta jest na jej badaniach i przemyśleniach jako historyka i literaturoznawcy. Publikacja Sauerlanda ma dla czytelnika polskojęzycznego istotne znaczenie poznawcze – przedstawia bowiem odważne stanowisko wiodącej intelektualistki wobec reżimu faszystowskiego. Postawa ta skutkowała tym, że w latach 1936–1947 ukazało się niewiele prac o Huch, a ona sama była zmuszona wydawać większość swych dzieł w Szwajcarii³⁷.

Tłumaczenia wierszy Huch

W roku 1911 ukazało się w „Miesięczniku Literackim i Artystycznym“ (nr 5, s. 468) tłumaczenie Kazimierza Bereżyńskiego wiersza Huch *Z zapa-dłych głębi* (tytuł oryginału *Leben*). Jest to jeden z pierwszych przekładów poezji pisarki. Został on ujęty w wydanej przez Jacka S. Burasa *Bibliographie deutscher Literatur in polnischer Übersetzung vom 16 Jahrhundert bis 1944*

³⁴ Ibidem, s. 30.

³⁵ Ibidem, s. 31.

³⁶ Ibidem, s. 32.

³⁷ To tych dzieł należą: drugi tom *Deutsche Geschichte* – Atlantis-Verlag, Berlin – Zürich 1937; *Frühling in der Schweiz* – Atlantis-Verlag, Zürich 1938; nowela *Weisse Nächte*, Atlantis-Verlag, Zürich 1943; oraz zbiór wierszy *Herbstfeuer* – Inselverlag, Leipzig 1944.

[*Bibliografia literatury niemieckiej w tłumaczeniach polskich od XVI wieku do roku 1944*, G.J.-P.], Wiesbaden 1996. Bibliografia ta nie ujmuje jednak kolejnych tłumaczeń poezji Huch, zebranych w tomie *Ty się pojawiaasz jak miłość... Antologia niemieckojęzycznej liryki miłosnej*³⁸. Tutaj zamieszczono tłumaczenia czterech wierszy Huch: *Ongiś słuchałam pieśni; *** [Moje serce, mój lew]; Ty*³⁹; *Tęsknota*. Pochodzą one z różnych okresów twórczości. Poezja Huch zrodzona w duchu neoromantyzmu, o czym świadczy również jej język, jest niezwykle rytmiczna i harmonizuje z rzadkimi hymnicznymi pochwałami życia⁴⁰.

Tłumaczenie powieści ***Erinnerungen von Ludolf Ursleu dem Jüngerem***

W roku 1983 nakładem wydawnictwa „Czytelnik” ukazało się tłumaczenie⁴¹ debiutanckiej powieści Huch *Wspomnienia Ludolfa Ursleu Juniora*, w tłumaczeniu Barbary Płaczkowskiej⁴² (w nakładzie 30 tys. egzemplarzy)⁴³.

---

³⁸ *Ty się pojawiaasz jak miłość... Antologia niemieckojęzycznej liryki miłosnej*, wybór, słowo wstępne i red. A. Milska i K. Kamińska, PIW, Warszawa 1987. Antologia zawiera wiersze ponad 100 poetów z Niemiec, Austrii i Szwajcarii, urodzonych między ok. 1130 a 1950 rokiem. Zdaniem redaktorek tomu wiele wierszy zostało zaprezentowanych polskiemu czytelnikowi po raz pierwszy. Tytuł *Ty się pojawiaasz jak miłość...* pochodzi z *Elegii rzymskich* J.W. v. Goethego (części drugiej: *Nowy Pauzjasz i jego kwiaciarka*) w przekładzie Wandy Markowskiej. Tłumaczenia wierszy R. Huch podjął się Andrzej Turczyński, specjalizujący się głównie w przekładach poezji hiszpańskiej i rosyjskiej (źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Turczy%C5%84ski [stan z 17.08.2015]).

³⁹ Wiersz *Ty* pochodzi ze zbioru napisanego w 1917 roku. Szczególnie wiersze powstałe w pierwszym okresie twórczości mają charakter biograficzny i przedstawiają w obrazach lirycznych niespełnioną miłość do szwagra pisarki Richarda Hucha.

⁴⁰ M. Zybura, *Huch, Ricarda*, [w:] *Pisarze niemieckojęzyczni...*, s. 144.

⁴¹ Autorce nie udało się dotrzeć do archiwum wydania tegoż tłumaczenia. Korespondencja z wydawnictwem „Czytelnik” przyniosła jedynie informację, że Spółdzielnia nie posiada archiwum wydawniczego.

⁴² Dr Barbara Płaczkowska (†1993) była obok dr Eugenii Sowińskiej (†1968) jedną z pierwszych pracowników naukowych utworzonego w roku 1972 na Uniwersytecie Warszawskim Zakładu Metodyki Nauczania Języka Niemieckiego. Płaczkowska i Sowińska podjęły się wysiłku wprowadzenia i ugruntowania metodyki nauczania języka niemieckiego na warszawskiej germanistyce, jeszcze przed utworzeniem zakładu (źródło: http://www.germanistyka.uw.edu.pl/?page_id=3619 [stan z 9.09.2015]). Barbara Płaczkowska jest autorką ćwiczeń do nauki języka niemieckiego *Üben Sie mit!* oraz, wraz z Wandą Dewitzową, autorką *Zwięzłej gramatyki języka niemieckiego*.

⁴³ Te tłumaczenia na język polski nie zostały uwzględnione w pracy Piotra Obrączki *Literatura niemieckojęzyczna w Polsce 1887–1914. Bibliografia przekładów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1999.

Wprowadzenie do publikacji napisał Marek Wydmuch⁴⁴, zamieścił w nim życiorys pisarki, omówił kolejne dzieła, osadzając je również w kontekście społeczno-historycznym. Wydmuch za literaturoznawcami niemieckimi określa Huch mianem „jednej z największych przedstawicielek mieszczańskiego humanizmu niemieckiego”⁴⁵. Jest również zdania, że recepcja Huch w Niemczech zanika, natomiast czytelnik polski ma sam ocenić jej twórczość na podstawie prezentowanego tłumaczenia. Apel Wydmucha nie pozostał bez echa, o czym świadczą recenzje w wiodących polskich czasopiśmie literackich. Przytoczmy dwa zgoła odmienne omówienia powieści. Wanda Rulewicz zatytułowała swoją recenzję *Rejs*. Ukazała się ona w „Tygodniku Kulturalnym” 1984, nr 20. Recenzentka jest zdania, że „jest to powieść romantyczna lub raczej w duchu romantycznym, w której każdy szczegół jest istotny dla zrozumienia całości”⁴⁶. Zachęca do lektury, gdyż zapomniane już powieści „dają nam [...] nie tylko możliwość poznania nieznanych dotychczas autorów, lecz także każą nam się zastanowić nad życiem, niejednokrotnie bowiem właśnie u pisarzy już powoli zapomnianych znaleźć można wiele mądrości i piękna”⁴⁷. Zgoła odmiennego zdania jest Anatol Ulman w swej recenzji pod kontrowersyjnym tytułem *Po co?*, która ukazała się w miesięczniku „Nowe Książki. Przegląd Literacki i Naukowy” 1984, nr 10, s. 127–128. Recenzent ironicznie gratuluje „kilku pokoleniom naszych rodaków, że właściwie oceniając tę książkę, nie dążyli do przyswojenia jej polszczyźnie”⁴⁸. Stwierdzenie to Ulman tak argumentuje:

powieść Ricardy Huch posiada wartość jedynie historyczną i jeśli kto studiuje schyłkowość intelektualną końca tamtego wieku, ma okazję do klasycznej powtórki bardzo znanego światopoglądu: przyszłość napawa pesymizmem, gdyż niesie jedynie zagładę; najwłaściwszą postawą życiową jest skrajny indywidualizm, choć to również do niczego nie prowadzi⁴⁹.

Ulman ocenia Huch i jej twórczość jako należącą do przeszłości i to kulturowej przeszłości Niemiec, która w żaden sposób nie jest możliwa do przeniesienia do polskiego kręgu kulturowego i tym samym do przyswojenia przez polskiego czytelnika.

⁴⁴ Marek Wydmuch (1949–1987) był krytykiem literackim, historykiem i teoretykiem literatury science-fiction oraz pisarzem. Zajmował się twórczością Tomasza Manna i Franza Kafki. Debiutował pod pseudonimem Piotr Rankiewicz opowiadaniem *Der Garten* w niemieckim zbiorze *Gespenster Geschichten aus Polen* (1978), źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Marek_Wydmuch [stan z 17.08.2015].

⁴⁵ M. Wydmuch, *Wstęp*, [w:] R. Huch, *Wspomnienia Ludolfa Ursleu Juniora*, przeł. B. Płaczowska, Czytelnik, Warszawa 1983, s. 11.

⁴⁶ W. Rulewicz, *Rejs*, „Tygodnik Kulturalny” 1984, nr 20, s. 12.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ A. Ulman, *Po co?*, „Nowe Książki. Przegląd Literacki i Naukowy” 1984, nr 10, s. 127.

⁴⁹ Ibidem.

Oddziaływanie twórczości Ricardy Huch – Nagroda im. Ricardy Huch Miasta Darmstadt

Kolejnym przykładem oddziaływania twórczości Huch na literaturę i kulturę polską może być literacka Nagroda im. Ricardy Huch, przyznawana przez miasto Darmstadt⁵⁰, którą w roku 2008 uhonorowana została polska pisarka Hanna Krall. Jury postanowiło wyróżnić Polkę za to, że „pisząc przejrzystym i niesentymentalnym językiem, przywróciła historię zapomnianym polskim Żydom”⁵¹. Nagroda ta jest przyznawana osobom ze świata sztuki, nauki i polityki, odznaczającym się niezależnym myśleniem i odważnym działaniem na rzecz humanizmu i wolności⁵².

Projekt studentów Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego

W ramach corocznych „Dni Germanistyki Opolskiej” oraz „Festiwalu Nauki” studenci studiów germanistycznych drugiego stopnia przygotowali w roku akademickim 2015/2016 projekt: „Im Raume lesen wir die Zeit”: Ästhetische und historische Erschließung des Raumes deutscher Städte anhand der Schrift von Ricarda Huch *Im alten Reich, Lebensbilder deutscher Städte* / „W przestrzeni czas czytamy”: Estetyczne i historyczne ujęcie przestrzeni niemieckich miast na podstawie rozprawy Ricardy Huch⁵³ *W dawnym cesar-*

---

⁵⁰ Nagroda imienia poetki Ricardy Huch jest przyznawana od 1978 roku, co trzy lata osobom, które „w życiu kierują się niezależnym myśleniem oraz odważnym działaniem” oraz wspierają historyczno-kulturalną tożsamość społeczeństwa Europy. Pierwszą Nagrodę im. Ricardy Huch otrzymał krytyk teatralny Friedrich Luft. W roku 1981 nagrodę tę otrzymał Marcel Reich-Ranicki, w roku 1987 – Herta Müller, w roku 1990 – Martin Walser, a w roku 1993 – Adolf Muschg, w roku 1999 – przewodniczący Rady Centralnej Żydów w Niemczech Ignatz Bubis, w roku 2002 – konsul Republiki Czeskiej František Černý. W roku 2011 miasto Darmstadt uhonorowało pisarkę Sibyllę Lewitscharoff, źródło: <http://culture.pl/pl/wydarzenie/nagroda-literacka-im-ricardy-huch-dla-hanny-krall> [stan z 12.08.2015].

⁵¹ Źródło: <http://www.jewish.org.pl/index.php/wiadomosci-mainmenu-57/1782-nagroda-im-ricardy-huch-dla-hanny-krall.html> [stan z 12.08.2015].

⁵² W roku 2015 nagrodę przyznano niemieckiej pisarce Barbarze Honigmann mieszkającej w Strasburgu. Wręczenie nagrody miało miejsce 3 października w Darmstadt przez Kulturamt der Stadt Darmstadt.

⁵³ Literatura: K. Schlögel, *Im Raume lesen wir die Zeit. Über Zivilisationsgeschichte und Geopolitik*, Carl Hanser Verlag, München 2003; W. Flügel, *Räume und Grenzen. Traditionen und Konzepte der Landesgeschichte*, źródło: <http://www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-441> [stan z 15.03.2015]; R. Weiershausen, „*Im alten Reich. Lebensbil-*

stwie, obrazy życia miast niemieckich. Głównym założeniem organizowanych działań jest ujęcie pojęcia przestrzeni miejskiej z perspektywy historycznej Ricardy Huch i z perspektywy aktualnych przeobrażeń społeczno-kulturowych miast niemieckich. Projekt ten ma uzmysłowić uczestnikom, że aby zrozumieć naszą teraźniejszość, nieodzowna jest również wiedza historyczna stanowiąca o przyszłości każdego regionu i państwa. Przedsięwzięcie to jest jednocześnie próbą podjęcia recepcji wybranych dzieł Ricardy Huch i włączenia ich do kanonu kształcenia germanistycznego z zakresu niemieckiej literatury i kultury XX wieku.

Zakończenie

Bezsprzeczne jest to, że twórczość Ricardy Huch została odnotowana przez polskich badaczy literatury niemieckiej. Przedstawiono ją w opracowaniach jako pisarkę i poetkę wywodzącą się z epoki neoromantyzmu, która podejmuje próbę wskrzeszenia ideałów wczesnego romantyzmu niemieckiego, oraz badaczkę historii, która fakty historyczne przedstawia na przykładzie losu jednostek. Również zaangażowanie Huch w rozprawienie się z narodowym socjalizmem w Niemczech znalazło uznanie wśród polskich badaczy. Zaprezentowany obraz jest jednak wyłącznie wybiórczym spojrzeniem na całość spuścizny Huch. Brak jest bowiem rzetelnego opracowania naukowego zarówno na niemieckim, jak i polskim rynku wydawniczym, które ujęłoby całościowo bardzo zróżnicowaną twórczość Huch i osadziło ją w kontekście estetyczno-literackim, historycznym, społecznym i politycznym.

Bibliografia

- Balzer B., *Ricarda Huch und der nationale Diskurs im Deutschland der Nachkriegsjahre*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Germanica Wratislaviensia” 2000, nr 118, s. 69–77.
- Baumgarten H., *Ricarda Huch. Von ihrem Leben und Schaffen*, Böhlau, Weimar 1964.

---

der deutscher Städte” (1927, 1929). *Orte als Denkräume des Vergangenen*, [w:] *Denk- und Schreibweisen einer Intellektuellen im 20. Jahrhundert. Über Ricarda Huch*, red. G. Dane, B. Hahn, Wallstein, Göttingen 2012, s. 129–148; R. Huch, *Im alten Reich. Lebensbilder deutscher Städte*, [w:] eadem, *Gesammelte Werke*, Bd. 8, red. W. Emrich, Kiepenheuer & Witsch, Köln 1967.

- Denk- und Schreibweisen einer Intellektuellen im 20. Jahrhundert. Über Ricarda Huch*, red. G. Dane, B. Hahn, Wallstein, Göttingen 2012.
- Emrich W., *Ricarda Huch*, [w:] idem, *Die Träger des Goethepreises der Stadt Frankfurt am Main von 1927 bis 1967*, A. Osterrieth, Frankfurt am Main 1963.
- Flügel W., *Räume und Grenzen. Traditionen und Konzepte der Landesgeschichte*, źródło: <http://www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-441> [stan z 15.03.2015].
- Gac-Holona A., *Stand und Aufgaben der Ricarda-Huch-Forschung*, „Kwartalnik Neofilologiczny” 1966, nr 2.
- Huch R., *Im alten Reich. Lebensbilder deutscher Städte*, [w:] idem, *Gesammelte Werke*, t. 8, red. W. Emrich, Kiepenheuer & Witsch, Köln 1967.
- Huch Ricarda*, [w:] *Mały słownik pisarzy świata*, red. K. Hanulak, H. Olszewski, wyd. 2, Wiedza Powszechna, Warszawa 1972.
- Jelitto-Piechulik G., *Ricarda Huch – die kaum noch gelesene „erste Frau Deutschlands” in der germanistischen Forschung. Versuch einer Bilanz*, [w:] „Germanistische Werkstatt” 5, red. G. Jelitto-Piechulik, F. Księżyk, Opole 2013, s. 201–216.
- Jelitto-Piechulik G., *„Frühling in der Schweiz” – deutsche Exilerfahrungen in geschichtlichen Kontexten*, [w:] *Grenzüberquerungen und Migrationsbewegungen. Fremdheits- und Integrationserfahrungen in der österreichischen, deutschen, schweizerischen und polnischen Literatur und Lebenswelt*, red. G. Jelitto-Piechulik, M. Wójcik-Bednarz, M. Jokiel, LIT-Verlag Wien 2015, s. 161–178.
- Krupińska G., *Eichendorffs Rezeption in der Romantik-Studie von Ricarda Huch*, [w:] *Eichendorff heute lesen*, red. G.B. Szewczyk, R. Dampc-Jarosz, Aisthetis-Verlag, Bielefeld 2009, s. 229–240.
- Krupińska G., *Recepcja twórczości Josepha von Eichendorffa w studium o romantyzmie Ricardy Huch*, [w:] *Joseph von Eichendorff. Poeta niemieckiego romantyzmu z perspektywy Niemców i Polaków*, red. G.B. Szewczyk, R. Dampc-Jarosz, Uniwersytet Śląski, Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2009, s. 191–201.
- Krupińska G., *Die religiöse Erotik in den „Neuen Gedichten” von Ricarda Huch*, [w:] *Erinnerte Zeit. Festschrift für Lothar Pikulik zum 70. Geburtstag*, red. Z. Mielczarek, G. Kowal, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, Częstochowa 2006, s. 171–179.
- Krusche D., *Huch Ricarda*, [w:] *Killy Literaturlexikon*, red. W. Kühlmann, t. 5, wyd. 2, De Gruyter, Berlin – New York 2009, s. 617–620.
- Krusche D., *Wilder, böser, schöner*, „Die Zeit” 2014, nr 30, s. 17.

- Lemke K., *Ricarda Huch. Die Summe des Ganzen. Leben und Werk*, Weimarer Verlagsgesellschaft, Weimar 2014.
- Mann Th., *Zum sechzigsten Geburtstag Ricarda Huchs 1924*, [w:] idem, *Über deutsche Literatur. Ausgewählte Essays, Reden und Briefe*, Verlag Philipp Reclam jun., Leipzig 1975, s. 298–304.
- Obączka P., *Literatura niemieckojęzyczna w Polsce 1887–1914. Bibliografia przekładów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1999.
- Reich-Ranicki M., *Ricarda Huch, der weiße Elefant*, [w:] *Ricarda Huch. Studien zu ihrem Leben und Werk. Aus Anlaß des 120. Geburtstages (1864–1984)*, red. H.-W. Peter, PP-Verlag, Braunschweig 1985, s. 1–10.
- Ricarda Huch 1864–1947. Eine Ausstellung des Deutschen Literaturarchivs im Schiller-Nationalmuseum Marbach am Neckar. 7. Mai–31. Oktober 1994*, red. J. Bend, K. Schmidgall, Deutsche Schillergesellschaft, Stuttgart 1984.
- Rulewicz W., *Rejs*, „Tygodnik Kulturalny” 1984, nr 20, s. 12.
- Sauerland K., *Na pastwę płomieni. Sytuacja literatury w pierwszych miesiącach istnienia III Rzeszy dokumentacja wraz z komentarzem*, „Literatura na Świecie” 1973, nr 3, s. 23–63.
- Seghers A., *Ricarda Huch*, [w:] *Begegnungen und Würdigungen. Literarische Porträts von Carl Spitteler bis Klaus Mann*, red. P. Goldamer, Rostock-Hinstorff, Rostock 1985, s. 114–115.
- Schlögel K., *Im Raume lesen wir die Zeit. Über Zivilisationsgeschichte und Geopolitik*, Carl Hanser Verlag, München 2003.
- Sługocka L., *Der Verfall des deutschen Bürgertums in den Romanen Erinnerungen von Ludolf Ursleu dem Jüngeren von R. Huch und Buddensbrooks von Th. Mann*, „Studia Germanica Posnaniensia” 1971 z. 1, s. 35–49.
- Sobik-Krupińska G., *„Ich glaube, es ist mein wesentliches Unglück, daß ich kein Mann bin”: Ricarda Huch – künstlerische Identität einer Schriftstellerin des Fin de siècle*, [w:] *Einheit versus Vielheit. Zum Problem der Identität in der deutschsprachigen Literatur*, red. G.B. Szewczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002, s. 46–59.
- Stephan I., *Huch Ricarda*, [w:] *Metzler Autoren Lexikon*, Red. B. Lutz, B. Jeßling, Aufl. 3, J. B. Metzler, Stuttgart–Weimar 2004, s. 350–351.
- Szyrocki M., *Dzieje literatury niemieckiej. Podręcznik*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1972, s. 75.
- Szyrocki M., *Historia literatury niemieckiej. Zarys*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa – Kraków 1963.
- Szyrocki M., *Huch Ricarda*, [w:] *Mały słownik pisarzy niemieckich, austriackich i szwajcarski*, red. J. Chodera, M. Urbanowicz, Wiedza Powszechna, Warszawa 1973, s. 176–177.
- Ty się pojawiaasz jak miłość... Antologia niemieckojęzycznej liryki miłosnej*, wybór, słowo wstępne i red. A. Milska, K. Kamińska, PIW, Warszawa 1987.

- Ulman A., *Po co?*, „Nowe Książki. Przegląd Literacki i Naukowy” 1984, nr 10, s. 127.
- Walzel O., *Ricarda Huch. Ein Wort über die Kunst des Erzählens*, Insel-Verlag, Leipzig 1916.
- Weiershausen R., „*Im alten Reich. Lebensbilder deutscher Städte*” (1927, 1929). *Orte als Denkräume des Vergangenen*, [w:] *Denk- und Schreibweisen einer Intellektuellen im 20. Jahrhundert. Über Ricarda Huch*, red. G. Dane, B. Hahn, Wallstein Verlag, Göttingen 2012, s. 129–148.
- Wydmuch M., *Wstęp*, [w:] Huch R., *Wspomnienia Ludolfa Ursleu Juniora*, przeł. B. Płaczkowska, Czytelnik, Warszawa 1983, s. 5–12.
- Zybura M., *Huch, Ricarda*, [w:] *Pisarze niemieckojęzyczni XX wieku*, red. idem, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Wrocław 1996, s. 144.

Strony www:

- Ricarda Huch Portal*, <http://www.ricarda-huch.com/> [stan z 7.09.2015].
- <http://www.ricarda-huch.com/archiv/> [stan z 8.09.2015].
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Turczy%C5%84ski [stan z 17.08.2015].
- http://www.germanistyka.uw.edu.pl/?page_id=3619 [stan z 9.09.2015].
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Marek_Wydmuch [stan z 17.08.2015].
- <http://culture.pl/pl/wydarzenie/nagroda-literacka-im-ricardy-huch-dla-hanny-krall> [stan z 12.08.2015].
- <http://www.jewish.org.pl/index.php/wiadomosci-mainmenu-57/1782-nagroda-im-ricardy-huch-dla-hanny-krall.html> [stan z 12.08.2015].
- <http://www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-441> [stan z 15.03.2015].

Reception of the work of Ricarda Huch in Poland

Summary

The following article presents the state of research on the reception of the work of the German female writer Ricarda Huch in Poland. The reception of her work in our country can be examined while analysing: the articles published in the form of a book, bio-grams printed in lexicons and encyclopaedias, presentation of Huch's literary work in studies concerning the history of German literature, translations of her poems, the translation of the novel *Erinnerungen von Ludolf Ursleu, dem Jüngeren* [Memories of Ludolf Ursleu Junior], the award of the prize of Ricarda Huch of Darmstadt town to the Polish writer Hanna Krall, and also the project of the students of German Studies at the University of Opole which propagates the work of R. Huch. Insofar as Ricarda Huch's output was noted by the Polish researchers of the German literature what is evidenced by the papers dedicated to her literary legacy, still there is no reliable scientific study both on the German and Polish publishing market which would

embrace comprehensively very diverse Huch's output and base it in the aesthetic-literary, historical, social and political context.

Keywords: Ricarda Huch, Ludolf Ursleu, novel, reception of German literature.

Die Rezeption des Werks von Ricarda Huch in Polen

Zusammenfassung

Der folgende Beitrag bespricht den Forschungsstand der Rezeptionsgeschichte des Werkes von Ricarda Huch in Polen. Die Rezeption Huchs Werke in Polen kann man unter folgenden Themenschwerpunkten analysieren: in geschlossenen Ausgaben veröffentlichte Aufsätze, Biogramme in Lexika und Enzyklopädien, Besprechung von literarischen Werken von Huch in Studien über die deutsche Literaturgeschichte, die Übersetzung des Romans *Erinnerungen von Ludolf Ursleu, dem Jüngeren* ins Polnische, die Verleihung des Ricarda Huch Preises der Stadt Darmstadt an die polnische Schriftstellerin Hanna Krall sowie das Projekt der Oppelner Germanistikstudenten, welches sich auf die Popularisierung des Werkes von R. Huch bezog. Sofern das Werk von Ricarda Huch von polnischen Forschern der deutschen Literatur vernommen wurde, wovon die Besprechungen von Huchs literarischem Nachlass zeugen, fehlt bis heute sowohl auf dem polnischen wie auch auf dem deutschen Buchmarkt eine Bearbeitung, welche die sehr unterschiedliche Dichtkunst von Huch ganzheitlich umfassen und welche diese in einen ästhetisch-literarischen, historischen, sozialen und politischen Kontext einbetten würde.

Schlüsselwörter: Ricarda Huch, Ludolf Ursleu, Roman, Rezeption der deutschen Literatur.